

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף לז

א"ר יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוסבול: משום שנשיאי ישראל שבכל דור ודור (כגון רבן גמליאל ובית דינו בזמן הגמרא) הם הממונים על היתומים ועל הממון שלהם, נחשב הדבר כאילו שטרותיהם של היתומים מסורים לבית דין.

אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע: דוקא אם יש ללווה קרקע. והטעם כי חכמים לא תקנו תקנה לדבר שאינו מצוי, ורוב הלוואות ניתנות רק באופן שיש ללווה קרקע שאז המלוה סומך שיהא לו מניין לגבות את החוב. ואפילו קרקע כלשהי מספיקה כי אפשר לגבות בה שוב ושוב (כמו שנתבאר לעיל דף ל' במעשה 'בקיטנא דאביי').

ואם אין ללווה קרקע - יזכה לו המלוה בתוך השדה שלו קרקע כלשהו, ואז יכתוב פרוסבול.

אפילו השאילו מקום לתנור: אם המלווה משאיל ללווה מקום להניח בו תנור או כיריים, נחשב הדבר שיש ללווה קרקע. [כי המלוה יוכל לגבות אותה בזמן שהיא מושאלת ללווה כפרעון לחוב שהלווה לו -ריטב"א].

קושיא: איני והתני הלל וכו': מדוע כותבים פרוסבול רק על עציץ נקוב של הלווה (שדינו כמחובר לקרקע), ולא על עציץ שאינו נקוב (שדינו כאינו מחובר). והרי העציץ מונח על הקרקע, וממה נפשך: או שהמקום שייך ללווה, או שהמלווה השאיל לו את המקום הזה. מוכח שהשאלת מקום אינה מספיקה לכתיבת פרוסבול!

תירוץ: לא צריכא דמנח אסיכי: מדובר שהעציץ מונח על יתדות, ולכן רק אם הוא נקוב הוא נחשב לקרקע כי אז דינו כמחובר לקרקע, אבל אם הוא לא נקוב אינו כקרקע כי הוא לא מחובר לקרקע וגם אינו מונח עליה. [ומקום היתדות עצמם לא נחשב כקרקע, משום שהמלווה שותף במקום הזה בקרקע, והדין הוא שאין כותבים פרוסבול על קרקע שהלווה והמלווה שותפים בה -דבר אברהם ח"א כה,ה].

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

רב אשי: היה מקנה ללווה שאין לו קרקע, גזע כרות של עץ דקל המחובר לקרקע וכותב לו פרוזבול.

רבנן דבי רב אשי: היו אומרים לשלושה מחברי בית המדרש 'הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה'. ולא היו עושים שטר. [רבני בית מדרשו של רב אשי חולקים על דברי שמואל לעיל שעושים פרוזבול רק בבית דין החשוב להפקיע ממון, וסוברים שאפשר לעשות פרוזבול בכל ב"ד -רא"ש].

רבי יונתן: מסר את חובותיו בעל פה לרבי חייא בר אבא לבדו, ושאל אותו: האם אני צריך לעשות דבר נוסף? אמר לו אינך צריך. [ואף שהוא היה לבדו. משום שהוא היה דיין מומחה לרבים, והדין הוא שדיין מומחה יכול לדון ביחידי וממילא ניתן למסור לו גם את החובות -שיטות קדמונים].

תנו רבנן אין לו קרקע: אם ללווה אין קרקע אבל לערב שערב על ההלוואה שלו (שאם לא יהא ללווה מה לשלם הוא יפרע אותה) יש קרקע - כותבים על זה פרוזבול.

ואפילו אם גם לערב אין קרקע, אבל יש בעל חוב שחייב ללווה כסף ויש לאיש ההוא קרקע - נחשב כאילו יש ללווה עצמו קרקע. וזהו מדין 'שיעבודא דרבי נתן': **לוי** שלווה כסף **משמעון** שלווה כסף **מראובן** - ראובן יכול לגבות את החוב ישירות מלוי כי הקרקע של ראובן משועבדת ללוי. נמצא שהקרקע של לוי משועבדת לפרוזבול שכתב ראובן על ההלוואה שהלווה לשמעון.

*

תנן התם השביעית משמטת: לדעת רב ושמואל מה שאמרה המשנה שהשביעית משמטת 'מלוה בשטר' - היינו שטר שכתוב בו 'אחריות נכסים' (= שנכסי הלווה משועבדים להלוואה), ו'מלוה שלא בשטר' - היינו הלוואה בשטר אך שלא היה כתוב בשטר אחריות נכסים. לפי זה 'מלוה על פה' כל שכן שהוא משמט בשביעית.

אבל לדעת רבי יוחנן וריש לקיש 'מלוה בשטר' - היינו שטר שלא כתוב בו 'אחריות נכסים', ו'מלוה שלא בשטר' - היינו הלוואה בעל פה. לפי זה מלוה בשטר שכן כתוב בו אחריות נכסים - לא משמט בשביעית, משום שנחשב הדבר כאילו הקרקע כבר נגבתה ועומדת ברשות המלווה קודם השמיטה.

ראייה נוספת: תניא אידך: אם הלווה 'סיים שדה אחת' למלווה, דהיינו הציג לו את הסימנים להכיר את השדה ואת הגבולות שלה - אין החוב נשמט, ואפילו אם לא כתב זאת בשטר רק אמר למלווה בעל פה (-תפארת יעקב). ואם הוא כתב בשטר שכל נכסיו אחראים לחוב אפילו לא 'סיים' את השדה - אינו משמט.

קריביה דרבי אסי: קרוב משפחתו של רבי אסי הלווה כסף ללווה וקיבל ממנו שטר שכתוב בו אחריות נכסים להלוואה, הוא שאל את רבי אסי: האם החוב נשמט בשמיטה או לא? א"ל רב אסי: לא. הלך הקרוב לרבי יוחנן ושאל אותו את השאלה, ורבי יוחנן אמר לו: החוב נשמט. הלך הקרוב וסיפר זאת לרבי אסי.

הלך רבי אסי בעצמו לרבי יוחנן ושאל אותו את השאלה, ורבי יוחנן ענה לו כנ"ל. שאל אותו רבי אסי: והרי הרב עצמו אמר ששטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט? א"ל רבי יוחנן: וכי מפני שנדמה בעינינו לומר כן ולא שמענו זאת מרבותינו, נעשה כך למעשה ונוציא ממון מהלווה? א"ל רבי אסי: והרי ישנה ברייתא כמו הרב! א"ל רבי יוחנן: שמא הבריייתא הזו הולכת אליבא דבית שמאי הסוברים ש'שטר העומד להיגבות' כלומר שכתוב בו אחריות נכסים והוא עתיד להיגבות - נחשב כבר עכשיו כגבוי דמי, ולכן החוב לא נשמט. אבל לבית הלל החולקים וסוברים ש'לאו כגבוי דמי' החוב כן נשמט.

אמר רבא משום דתפס ליה: המלווה תופס במשכון קודם השמיטה ואינו נוגש כלום מהלווה לאחר מכן, (והללוה שרוצה את המשכון בחזרה משלם עליו).

הלווה וזר בחצירו: המלווה גר בחצר של הלווה - האם החוב לא ישמט כי המלווה בעצם תופס בחצירו של הלווה?

ולך תהיה צדקה: בפסוק הזה נאמר שכאשר המלווה יחזיר ללווה את הכסות לילה שלו הנמצאית אצלו כמשכון - יחשב לו הדבר כ'צדקה'. אם הכסות לא היתה קנוייה למלווה מדוע זוהי צדקה? (כי הנותן לאחר מהממון שלו זוהי 'צדקה', ואילו הנותן לאחר מהממון של האחר זהו 'חסד' -תוס' קידושין ח').

*

תנן התם המחזיר חוב לחבירו בשביעית: לווה שבא לאחר שביעית להחזיר את חובו למלווה, צריך המלווה לומר לו 'משמט אני'. ואם אמר לו הלווה 'אף על פי כן

אני רוצה להחזיר לך' מותר למלווה לקבל את הכסף. והטעם, כי לומדים מהפסוק שצריך המלווה לומר דיבור של 'שמיטה' כלומר 'משמט אני'.

אמר רבה ותלי ליה: לאחר שאמר המלווה 'משמט אני', הוא יכול 'לתלות את הלווה על עץ' כלומר לכפות אותו עד שיאמר לו 'אף על פי כן' ויתן לו את הכסף. [כך פי' רש"י. ויש ראשונים שפירשו שאינו יכול לכופו אלא רק לתלות בו עיניו ולרמז לו שהוא מעוניין בכסף].

איתיביה אביי: בכרייתא כתוב שכשהלווה נותן למלווה את הכסף לאחר השמיטה, עליו להדגיש שהוא נותן לו במתנה. ואיך אתה אומר שהמלווה כופה אותו לתת?

אמר ליה: הוא כופה אותו עד שהלווה אומר 'אני מוכן לתת לך במתנה את הכסף'. ולכן אין כאן איסור של 'לא יגוש' כי המלווה לא תובע את החוב (כי הוא קודם כל מודיע לו 'משמט אני'), אלא הרי הוא כמכריח את חבירו שיתן לו מתנה.

אבא בר מרתא: לוהו כסף מרבה. לאחר שמיטה בא אבא בר מרתא עם הכסף לרבה, ורבה אמר לו 'משמט אני', שמע זאת אבא בר מרתא והלך. בא אביי ומצא את רבה עצוב. א"ל: למה אתה עצוב? ורבה סיפר לו. הלך אביי לאבא בר מרתא ושאל אותו: הבאת את הכסף לרבה? א"ל: כן. א"ל אביי: ומה הוא אמר לך? א"ל: משמט אני. א"ל אביי: ואמרת לו אף על פי כן? א"ל: לא. א"ל אביי: אם היית אומר לו אעפ"כ הוא היה לוקח ממך את הכסף, ולכן תלך עכשיו ותאמר לו אעפ"כ. הלך ועשה כן ורבה לקח את הכסף. אמר רבה: לא היתה דעת לתלמיד חכם הזה מתחילה לומר 'אעפ"כ'.

[הר"ן מבאר ע"פ הכתוב במשנה בשביעית שהמחזיר חוב לאחר שמיטה רוח חכמים נוחה הימנו. אבא בר מרתא רצה להחזיר את החוב, אבל כשרבה אמר לו משמט אני הוא סבר שרבה לא מעוניין בכלל לקבל את הכסף לאחר שמיטה. הלך אביי והסביר לו שהסיבה שרבה לא קיבל כי הוא לא אמר לו 'אף על פי כן'].

*

א"ר יהודה א"ר נחמן נאמן אדם וכו': הסיבה שהוא נאמן משום שמכיון שיש לו אפשרות לגבות את חובו בהיתר - אין סיבה שהוא יעזוב את ההתר 'ויאכל' איסור, כלומר לא יעשה פרובול וישקר אחר כך שהוא כן עשה.

כי אתו לקמיה דרב: כשאר היה מגיע מלווה לדין תורה אצל רב, רב היה שואל אותו: האם היה לך פרוסכול והוא נאבד? רב עשה זאת כי זהו 'פתח פיו לאילם' כלומר זו טענה שעלינו ללמד אותו אם היא לא עולה על דעתו.

קושיא: תנן וכן בעל חוב וכו': ובהכרח שכוונת המשנה שאפילו אם הוא טוען 'היה לי פרוזבול ונאבד' אינו גובה, כי אחרת אין שום חידוש בדבר ואין צורך למשנה בכתובות לכתוב דבר פשוט שבעל חוב לא גובה את חובו!

תנאי: באמת זו מחלוקת תנאים כמוכא בכרייתא. לדעת ת"ק אינו נאמן לומר היה לי פרוזבול ואבד, ולדעת חכמים נאמן.

משנה: עבד שנשבה: עבד כנעני של יהודי שנלקח בשבי הגויים ולאחר מכן פדה אותו יהודי אחר, אם הוא פדה אותו 'לשם עבד' העבד כנעני ישתעבד, ואם פדה אותו 'לשם בן חורין' לא ישתעבד - לדעת ת"ק. ובגמרא יתבאר.

גמרא: במאי עסקינן: איך מדובר? אם מדובר שהעבד נפדה לפני שהאדון היהודי התייאש מלמצוא אותו - מדוע אם פדו אותו לשם בן חורין לא ישתעבד בחזרה לאדון שלו, והרי הוא עדיין שייך לו? ואם הוא נפדה לאחר יאוש - מדוע אם הוא נפדה לשם עבד הוא כן ישתעבד, והרי ברגע שהאדון התייאש ממנו היאוש הוא כהפקר והוא יצא לחירות.

אמר אביי: מדובר שהוא פדה את העבד לפני יאוש. ולכן אם הוא פדה אותו לשם עבד (אפילו אם התכוין לפדות אותו לעצמו שיהא עבד שלו) - הוא חוזר לאדונו הראשון כי הוא שייך לו. אבל אם הוא פדה אותו לשום בן חורין - תקנו חכמים שהוא יצא לחירות (וכופים את רבו הראשון לשחרר אותו), כדי שאנשים לא ימנעו מלפדות עבדים (ואז הם ישתקעו בידי הגויים, והרי עבד כנעני חייב במצוות כאשה). הסיבה שהאנשים ימנעו, משום שהם רוצים לעשות מצוה להפוך את העבד ליהודי גמור, אבל אם הם ידעו שהעבד ישאר עבד לא יהא חשוב בעיניהם לשחרר אותו (ע"פ תוס' ותוס' רי"ד).

כלומר לדעת ת"ק אין באמת מצות פדיון שבויים מדאורייתא לפדות עבדים, אלא רק דבר טוב לעשות כן כדי שהעבד לא ישתקע בין הגויים, ולכן אנשים יהיו מוכנים לפדות אותו רק בשביל שהוא יהיה בן חורין ובכך הם יסברו שיש להם 'מצוה' שהוא יעלה בדרגה מעבד ליהודי. אבל לדעת רשב"ג יש באמת מצוה מדאורייתא לפדות

עבדים, ולכן גם כשפודים אותו לשם בן חורין הוא חוזר לרבו הראשון, ואין שום חשש שימנעו מלפדותו שהרי גם בזה יש מצוה (רשב"א בפ"י הראשון).

רבא אמר: מדובר שהעבד נפדה לאחר יאוש. ולכן אם הוא נפדה לשם עבד הוא יתעבד לרבו השני שפדה אותו (שהרי רבו הראשון כבר התייאש ממנו), אבל אם הוא נפדה לשם בן חורין לא ישתעבד כלל. לרבו ראשון לא שהרי הוא התייאש ממנו, ואילו לרבו השני לא כי הוא פדה אותו לשם בן חורין. כל זה לדעת ת"ק. אבל לדעת רשב"ג בכל מקרה הוא משתעבד לרבו הראשון, וזאת על פי דברי חזקיה שתקנו חכמים שעבד שנפדה יחזור לאדונו הראשון כדי שלא יהיו העבדים הולכים ומפילים את עצמם בכוונה בשבי בכדי להשתחרר מהאדון שלהם.

מיתיבי אמר להם רשב"ג וכו': לדברי אביי מובנים דברי רשב"ג, כי הסיבה שהוא חולק על ת"ק היא בגלל שלא ימנעו מלפדות עבדים כי יש מצוה לפדות אותם וכו". אבל לדברי רבא לא מובנים דבריו, שהרי הסיבה שהוא חולק על ת"ק היא בגלל התקנה שאמר חזקיה ואין קשר למצוה לפדות עבדים?

תירוצו: אמר לך רבא: רשב"ג לא ידע מה התכוונו רבנן (= תנא קמא): האם כשהעבד נפדה לפני יאוש לשם בן חורין הוא יוצא לחירות בגלל שימנעו ולא יפדו, ועל כך אמר להם רשב"ג כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות עבדים ולא ימנעו. או שהם דברו לאחר יאוש והסיבה שאם נפדה לשם בן חורין יצא לחירות כי הראשון התייאש והשני לא קנה אותו, ועל כך אמר להם את דברי חזקיה שיש תקנה שיחזור לראשון.